

Historie: 89. Byla doba pobělohorská “TEMNEM” ?

Dnes jsme svědky snah o jednostranné oslavování doby protireformační, jako doby velkého kulturního rozkvětu barokního a zároveň snah zcela zamlčet či přezíravě zlehčit nesmírné duchovní i fyzické násilí, kterým je právě tato doba poznamenána více, než kterákoliv jiná. Byla tedy doba pobělohorská dobou životní radosti barokové kultury nebo byla temnem, jak ji označil Alois Jirásek?

Historie

Byla doba pobělohorská “TEMNEM” ?

Před více než sedmdesáti lety napsal historik Josef Pekař:

“.... “temno” 18. století (znám jeho stíny snad více než jiní) mělo v jiném směru také dosti světla a tepla, byla to doba kdy nejen pražská města ožila podivuhodnou krásou baroku, kdy celý národ až do poslední vsi, do poslední chatrče, do posledního vzorku krajky a do poslední melodie lidové písně naplnil se životní radostí barokové kultury”.

Tento výrok se stal vůdčím heslem snah o jednostranné oslavování doby protireformační, jako doby velkého kulturního rozkvětu barokního a zároveň snah zcela zamlčet či přezíravě zlehčit nesmírné duchovní i fyzické násilí, kterým je právě tato doba poznamenána více, než kterákoliv jiná. Byla tedy doba pobělohorská dobou životní radosti barokové kultury nebo byla temnem, jak ji označil Alois Jirásek?

Země Koruny české, v době předbělohorské, lze označit za místo, v té době nevídané svobody svědomí. Tím není řečeno, že by nedocházelo k náboženským třenicím a mocenským bojům, zahaleným do náboženského hávu. Od dob husitských však poměry v zemi zajišťovaly soužití “dvojího lidu” – nekatolické většiny a menšiny katolické, od doby jagellonské však vždy panovníkem silně protěžované.

Poslední desetiletí před bělohorskou bitvou upravil náboženské vztahy Majestát císaře Rudolfa II. (vydaný v roce 1609), který zaručoval náboženskou svobodu všem, i poddaným. Výslovně je třeba zdůraznit, že podle Majestátu neplatila v Čechách neblahá zásada "cuius regio eius et religio" (tedy, že vrchnost rozhoduje o náboženství svých poddaných), na níž se často odvolávají katoličtí historici, a která v jiných zemích platila. A tak zde žili vedle sebe husité (staro- a novoutrakvisté /orthodoxové/), členové Jednoty bratrské, lutheráni, reformovaní, katolíci a na Moravě i křtenci.

Bitva na Bílé hoře a to co následovalo, situaci radikálně změnily. Všimněme si několika dat a událostí s nimi spojených:

- 8.listopadu bělohorská bitva a ještě v témže měsíci rozstříhl Ferdinand II. osobně Majestát na znamení jeho neplatnosti;
- vypovězení kazatelů Jednoty bratrské a církve reformované ze země, v červnu staroměstská exekuce, začátek rozsáhlých konfiskací majetků, v prosinci vypovězení ze země i ostatní kazatelé držící se České konfese;
- v září vypovězení ze země křtenci, v říjnu lutherští kazatelé;
- všichni nekatoličtí kazatelé a kantoři znovu vypovězeni;
- nařízení o vyloučení všech nekatolíků z měšťanského stavu a zákaz přijímat nekatolíky za měšťany;
- zákaz oddávat nekatolíky a vyhlášení dvouměsíční lhůty pro přestup do katolické církve;
- vydán patent, že v zemi nesmí být trpěn žádný šlechtic, měšťan nebo sedlák, který by se nepřiznal ke katolické víře. Obnoveným zřízením zemským prohlášeno katolické náboženství za jediné povolené, kdo by se nepodřídil má být trestán ztrátou cti, života i majetku;
- westfálským mírem stvrzeno panství Habsburků a tím i katolické církve v zemích Koruny české, což znamenalo konec všech nadějí českých nekatolíků na toleranci v zemi. Oslavným symbolem "konečného řešení" náboženské otázky se stal mariánský sloup, vztyčený v roce 1650 na Staroměstském náměstí v Praze. Dnešní snahy o jeho obnovení, stejně jako umístění a posvěcení nápisu v dlažbě "zde stál a opět bude stát mariánský sloup" jsou hrubou urážkou všech českých nekatolíků;
- Ferdinand III. vyhláší znovu zákaz pobytu nekatolíků v zemi, nařizuje pronásledování tajně docházejících kazatelů, trestání přenašečů a vlastníků nekatolických knih, přikazuje vyhledávání a odebírání takových knih, trestání těch, u nichž tajní kazatelé nacházeli úkryt, vězením, odnímáním statků i na hrdle, odebírání dětí nekatolickým rodičům, zákaz zpívat nekatolické písně;
- 1726 a dále téměř každoročně znovu vyhlášováno, že mečem odpraven býti má každý, kdo nekatolické učitele, kazatele a vyslance ve svém domě přechovává, shromáždění koná, nekatolické knihy do země přináší a rozšiřuje, jakož i každý kazatel nebo učitel, který by byl chycen. Udavači mají být odměněni až 300 zlatými rýnskými a jejich jména mají být utajena;
- odpadnutí od katolické víry je vyhlášeno za zločin proti státu.

Jako ve všech dobách i tehdy se našlo dost lidí, kteří horlivě taková nařízení vykonávali. Evangelium Kristovo bylo silnější než všechno pronásledování. Církev, sice zdeptaná, utajovaná i všelijak zmatená, zde přece jen žila. Veškerá vnější organizace reformačních církví však byla rozbita. Během druhé nebo třetí generace tajných nekatolíků, byly setřeny všechny konfesijní rozdíly, takže tu vzniklo jednotné, nediferencované nekatolické podzemí.

Tajná shromáždění se konala v noci, za zavřenými okenicemi chalup, na lesních mýtinách nebo uprostřed skal či na suchých místech v bažinách, kam všechny přístupové cesty byly pečlivě stráženy. Scházeli se k prostým bohoslužbám, rozjímali nad Písmem svatým a občas jim Večeří Páně sloužili z ciziny příští kazatelé. Sami se označovali za církve "skrytého semene". I přes nevýslovný útlak lze dokonce ve východních Čechách v první polovině 18. století zaznamenat náznak toho, čemu obvykle říkáme "probuzení".

Mnozí však přes přísné zákazy utíkali do ciziny, kde doufali, že budou moci vyznávat svobodně víru, založenou na biblickém učení. Neodcházeli rádi, věděli, že ve vyhnanství je hořký chléb a ani toho nemusí být vždy dostatek.

A tak, po prvních vlnách šlechticů a měšťanů, tajně odcházejí i poddaní a už v 17. století vznikají české evangelické sbory v Sasku - v Drážďanech, Žitavě, Pirně a dalších místech. Když saský král přijal s polskou korunou i katolickou víru, převzal roli ochránce protestantů král pruský. Ochotně poskytoval ve svých zemích nový domov protestantským exulantům, protože nemalou měrou přispívali k prospěchu jeho státu.

Poskytl útočiště francouzským hugentům, evangelíkům vyhnaným ze Solnohradska a vítal i exulanty z Čech a Moravy. Přijal je do Berlína, pro jiné založil nedaleko odtud osadu v Rixdorfu. Za vlády Fridricha II. se další čeští exulanté usazovali ve Slezsku a Kladsku. Tak vznikl v Kladsku český sbor ve Stroužném a ve Slezsku sbor v Münsterberku, byl založen Husinec u Střelína, Velký Tábor, Bedřichův Hradec, Poděbrady, Čermín a další osady českých exulantů.

Je pravdou, že 17. a 18. století je v Čechách a na Moravě dobou obdivuhodného vzepětí baroka. V zemi vyrostly skvělé barokní chrámy a paláce, vznikla nádherná díla výtvarná i skvělé hudební

skladby. Nelze však také zamlčovat, že je to doba hrozného duchovního úpadku českého lidu, úpadku, jehož ovoce se dodnes projevuje.

Nelze nevidět, že nejlepší díla literární a vědecká českých autorů, vznikala v exilu a je nanejvýš nespravedlivé, jak se to také děje, vyčítat českým exulantům, čím přispěli k rozvoji národů jiných, když jejich vlast je zavrhlá.

Srovnáme-li tehdejší situaci v Čechách a na Moravě se stavem evropských protestantských zemí, porovnáme-li rozvoj, kterým tyto země procházely se stavem českého lidu, pro jehož duchovní stav je nejcharakterističtějším označením slovo pověra, pak není Jiráskova charakteristika tohoto období přehnaná.

J. Bistranin

O období TEMNA si můžete číst ve čtení na pokračování knihy od Tomáše V. Bílka [Reformace katolická aneb obnovení náboženství katolického v Království českém po bitvě bělohorské](#), která vyšla v roce 1892. Poskytne vám bohaté informace z tohoto období a dobový katolický pohled na události po bitvě na Bílé hoře 1620.

Můžete také navštívit naši facebookovou stránku [Baptisté - Česká republika](#) nebo facebookovou skupinu [Zpravodaj baptistických sborů](#)